

SZÁSZVÁRI HÍREK

KÜLÖNSZÁM

Szászvári Hírek: Polgármester Úr! Lassan közismert a tény, hogy jövőre jelentős esemény lesz a település életében, jeles vendégekkel, és rendezvényekkel. Mit lehet tudni ezekről?

Dunai Péter polgármester: Igen, jövőre lesz Kiss György szobrászművész halálának 100. évfordulója. E jeles dátumnak szeretnénk méltó emléket állítani. Rendezvényeket szervezünk, konferenciát, sokféle ötlettel állt el a helyi Értéktár Bizottság. Ezek egy része csak vágyálom marad, mi is tudjuk, de amíg ki nem derül egy ötlet, hogy megvalósíthatatlan, addig próbálunk dolgozni a megvalósíthatóságán. A Bizottság tagjai: a mindenkori polgármester, Mühlbert-Raffai Renáta, Nagy Ildikó, Szokoly Károly, Havasiné Szokoly Zsuzsanna, Vida Zsolt, Hang Csaba, Maglódiné Horváth Ildikó, Püski Gabriella, tagok feladatokat vállaltak, határidőket. Kis lépésekben haladunk, de vannak már eredmények. A következő alapötletek hangzottak el az első üléseken, ezeken azóta már sokat finomítottunk.

Kiss György 1852-1919

- Ifjú szobrászokat - mint afféle mecénás, művészpártoló önkormányzat - támogathat Szászvár. Ennek keretében ösztöndíj-pályázatot lehetne hirdetni a Művészeti Karon, Pécsen, max. 10 eFt/hó, egy-egy tanéven át - ennek fejében viszont az illetéknek egy-egy általa készített alkotást kellene adnia Szászvárnak. Néhány év múlva egy állandó kiállításra való anyag is összegyűlhetne. /pl. a Vár nagytermében/
- Ehhez kapcsolódik, hogy az emlékévk keretében meg lehetne hívni pl. Bálint Ármint, mint szászvári ifjú szobrászt egy kiállítás megtartására, vagy vele együtt esetleg mást is. Vörös István tőf i szobrásznak Kiss György volt az "ihlet je", t is meg lehetne keresni egy kiállítás ügyében.
- A Pécsi Művészeti Kar, illetve a szobrászképzést folytató művészeti karok figyelmébe ajánljuk, hogy szánjanak

- egy szemesztert Kiss Györgyre és a munkásságára. A kurzus végén pedig lehetne egy kiállítás, ahol mi a helyszínt a Szászvári Várkastély Üvegtermét ajánlanánk fel. Szászvár helyét adhatna kézműves-, szobrász alkotótáboroknak.
- A program országos kiterjesztése céljából - a már meglévő jó kapcsolatot felhasználva - a Kossuth rádióban lehetne műsor az emlékévkvel kapcsolatban.
- Kiss György szülei sírjának felkutatása:
- A Kiss György sírját nagy valószínűséggel Szászváron temették el, a Bucsky könyvben legalább két helyen van erre utalás. Sajnos a helyük megtalálásában ez nem segít.
- A domboldalon lévő régi sírköveket felállították, de az 1800-as évekből származókon a feliratok olvashatatlanok.
- Leszármazottak felkutatása. Távlatban

rokonok felkutatása, 2019-es áprilisi eseményekre meghívásuk.

- Fotókiállítás Kiss György munkáiból. A magánkézben lévő szászvári szobrokról is fotókat kellene begyűjteni.
- A meglévő könyvek, fellelhető munkák digitalizálása.
- Elfekvőben lévő Kiss György alkotások "zahozatala". Múzeumok birtokában lévő művek kölcsönzése időszerű kiállítás erejéig.
- Egy tetszőleges Kiss György által készített szobor másolatának elkészítése és elhelyezése a településen.
- Havi hegyi és a Máriagyódi Jubileumi keresztnek ügyének rendbe tétele, emléktáblák elhelyezése, esetleges felújítások. Útvonal kitáblázása.
- A Szent Anna kápolna ismertté tétele a helyi újságban. A program meghívóján fotója szerepelhetne a Jubileumi keresztrel együtt.
- 1852.08.17-én született Szászváron a szobrászművész, és Budapesten 1919. április 29-én hunyt el. Erre való tekintettel 2019-ben Kiss György napon (04.29-én) Szászvár Nagyközség Önkormányzata vagy az Emlékbizottság, meghirdeti azt a versenyt, amelynek célja, hogy minél több diák - vagy bárki - minél több Kiss György szobrot keressen meg, és „szelfizze” le magát az alkotással. A képet egy erre a célra létrehozott felületre kell elküldeni. A legeredményesebb versenyző a Falunapon, 2019-ben kapja meg a jutalmát.
- Iskolások számára pályázatot, versenyt hirdetünk, amelynek célja, hogy felfedezzünk olyan tehetséges gyerekeket, akik Kiss Györgyhez hasonlóan már kis korukban hajlamosak 3D-ben gondolkodni, alkotni. Ha sikeres lesz a felhívás, művészeti zsűri kérünk föl az értékelésre. Az alkotásokból kiállítást szervezünk.
- Rajzversenyt szervezünk megyei szintű felhívással. A felhívásban megismertetjük Kiss György munkásságát,

szászvári kötetését, alkotásait. A felhívás maga egy film lenne, ami Kiss Györgyről szól. Ezt küldjük el a megye általános iskoláinak, középiskoláinak, és a beérkezett alkotások értékelését szakértő zsűri bírálja.

- Kiss György heteket szervezünk az iskolánkban és óvodánkban. Ezeket a napokon kirándulásokat szervezünk az osztályok a közeli Kiss György alkotások megtekintésére Pécsre és környékére, Máriagyúrére. Kiseladásokkal (a felsők prezentációval) készülnek a diákok az egymás elotti megartandó ismeretterjesztésre. A legjobb a közönségi rendezvényen is bemutatják az összeállításukat.
- Van az interneten egy szoborkereső oldal, ahová leírással, képpel lehet feltenni szobrokat. A Feszületet, a Szent Anna szobrot nekünk is fel kellene tenni. A külföldön lévő alkotások felmérése ügyében meg kellene keresni a külképviseleteket, hogy megvannak-e, milyen állapotúak.
- A képviselőtestület nevezze el a Vadrózsánál levő teret "Kiss György" térnek.
- 2019. április 29-én a nyitó rendezvényen:
 - püspöki szentmise,
 - koncert,
 - tudományos konferencia régész - történelmi, művészettörténelmi részvételével (Kiss György és kora)
 - kiállítás megnyitása
 - Kiss György főtéren lévő mellszobrát az iskolába befogadná, helyére egész alakos, kivilágított szobor kerülhetne.
 - A máriagyúréi gyalogos zarándokúthoz a Havihegyen csatlakozhatna a Szászvárról induló csoport.
 - Szent Anna kápolna rendbetétele és funkciójának megfelelő használata. („téli kápolna”)
 - Kiss György emlékmű létrehozása, aminek része lehetne egy alkotása vagy a művészről készült kép.
 - Lehet látni, vannak olyan pontok, amik az április 29-i nagy naphoz kapcsolódnak, és vannak hosszabban elnyúló programok. Lesznek olyanok, amelyek csak vágyak maradnak, de remélem azért kevés lesz ilyen.

Sz.H.: Országos jelentőségű rendezvényre gondoljunk?

D.P.: Igen, feltétlenül. Hiszen Kiss Györgyöt is egykor az „ország szobrászának” titulálták. A médiavisszhangot egyrészt a „Hely” c. Kossuth Rádiós műsor biztosítja, akik már megígérték, hogy jönnek. Másrészt azok a vendégek, akik eddig visszajelezték, hogy itt lesz-

nek: a Pécsi Püspök Úr, és a Pápai Nuncius Úr. Természetesen meghívjuk, és biztosan itt lesznek eddigi támogatóink is: Hargitai János, országgyűlési képviselő, Madaras Zoltán a Baranya megyei Közigazgatás Elnöke, Nagy Csaba régi támogatónk, a Kulturális Bizottság tagja, és a környékbeli polgármesterek, vezetők.

Művészettörténelmi körökben is fel fogunk figyelni az eseményünkre, hiszen konferenciát szervezünk Kiss György és kora művészetéről, ahol jeles szakemberek oszthatják meg velünk nézeteiket.

Ez nem csak egy átlagos „fesztivál” lesz, hanem egy nagyszerű művész halálának centenáriuma, tisztelgés a művész és alkotásai előtt.

A ténylegesen megvalósuló tervekről tájékoztatni fogjuk a lakosságot. Sajnos az már most látszik, hogy nem egyszerű múzeumoktól akár csak ideiglenesen is elkérni szobrokat, a nyilvántartások, adatok már nem mindig érvényesek, nagyon sok alkotásról nincsen semmi információ, így van sok dolgunk még ápriliséig.

Sz.H.: Bár ez az újság különszám, azért természetesen adott a lehetőség, hogy az aktuális dolgokról is beszéljen, ha akar.

D.P.: Köszönöm, röviden élek a lehetőséggel. Sokan látják, hogy készül a Temetőház vezetők útterközevése, régi gondunk volt, a munkásaink remélhetleg a rossz időket beállta előtt végezni tudnak vele. Nagy az öröm, régi elmaradásunk volt, amelynek megoldására csak most nyílt lehetőségünk.

Sajnos az újtelepi Aradi utcára beadott pályázatunk nem nyert, de az asztalon van a probléma, keressük a megoldást, a forrást, nem felejtettük el, hogy katasztrófálsak az állapotok az utcában. A másik projekt, amiben késésben vagyunk, az a párizsi házról ígért gyalogos átjáró kérdése. Mivel közút melletti járda kérdéséről is szó esik, itt az útépitő mérnök bevonása kötelező volt. Most nálam pattog a labda, nagyon leterhelt, ha elkészült, akkor kell engedélyeztetni a hatóságokkal. Majd csak ezután kezdhetünk hozzá a legrövidebb idő alatt lezajló résznek, a kivitelezésnek. Így mennek a dolgok.

A Bányászklubnál befejeződött a nyílászáró csere, és a fűdémzigetelés, ezen a télen már jelentős megtakarítást várunk a fűtési költségekben. Ránk fér, mert a fűtési szezonban hatalmas kiadások terhelik meg a költségvetésünket, minden köbméter gáz felhasználására oda fogunk fi-

gyelni.

Rohamosan szépül a Bölcsőde, a külső munkák hamarosan befejeződnek. Méltó épülete lesz a fejlődő településünknek, úgy gondolom.

Átadtuk mindenkinek megelégedésére az orvosi rendelőt, látható, ez egy más világ. Ez már XXI. század. Nagy sikerek ezek.

A Katolikus Egyházzal nagyon sokat javult az eddig sem rossz kapcsolatunk. Vida Zsolt plébános Úr miséről misére megtölti hívekkel a templomot, csoportokat megköltet, nyitott bármilyen segítségére, nagyon hálásak vagyunk neki. Részt vesz a közéletben, áldást oszt és az egyik legutóbbi esemény vele kapcsolatban: megállapodást kötöttünk vele a plébánia udvarának tartós bérletbe vételéről. Ez azért fontos, mert így a Május 1. tér szökös parkolóhely kérdését nagyban tudjuk javítani, mert ezen az eddig elkerített részen parkolóhelyeket fogunk kialakítani.

Készülünk az adventi vásárra. Lehet, hogy mire ezt az újságot kézbe veszik az olvasók, már túl is leszünk rajta. Szerintem sikeres lesz, mint az eddigiek. Azután már közledek az ünnepek. Így megragadom a lehetőséget: **MINDEN SZÁSZVÁRI LAKOSNAK BÉKÉS, BOLDOG KARÁCSONYT KÍVÁNOK, ÉS BOLDOG ÚJ ÉVET!**

Sz.H.: Polgármester Úr! Önnek és a családjának a Szászvári Hírek nevében is kívánunk minden jót az ünnepekre és az új évre! Köszönjük az interjút!

D.P.: Köszönöm a lehetőséget.

Kiss György (1852.08.17-1919.04.29.) szobrászm vész életének története

Bucsky Mihály: Kiss György c. m ve alapján

(kiadta a Baranya m. Tanács V.B. M vel désügyi Osztály, 1975.)

Édesapja Kiss József 1822-ben, édesanyja Kovács Anna 1823-ban született Szászváron. 1841-ben házasságot kötöttek. János gyermekük 1843-ban, Rozália lányuk 1850, György fiuk 1852-ben született. A kislány még születése évében meghalt.

Kiss György az els iskolákat un. téli iskolában végezte, ami annyit jelentett, hogy a mez gazdasági munkák szünetében jártak a gyerekek iskolába. Az iskola-bevállásban szerepel, hogy egytanszobás, sötét helyiségben tanultak a gyerekek. Schmidt plébános a nádasi püspökhöz, mint patrónushoz fordult, segítséget kérve egy új iskola terem felépítéséhez. 1863-ra elkészült a nagy, két tanteremes er s épület, ahogy akkoriban írtak róla. Ekkor 117 tankötelest regisztráltak, akik közül csak 87 járt rendszeresen iskolába. A többiek a szüleik parancsára legeltették az állatokat, pásztorkodtak, segítettek a mez gazdasági munkákban.

Ladányi József volt ekkor a tanító. vette észre Kiss György tehetségét, ügyességét. A m vész egész élete során emlegette kedves tanárát, akit 1 könyveket kapott, amelyekben szép szobrok voltak.

Édesapja zsellér volt, sok apró földterülettel rendelkezett, de egyáltalán nem számított jómódúnak. Gyuri sokszor legeltetni járt a Csöpög re, vagy az András-gödöréhez, közben farigcsált. Talán ekkor készült az a kereszt is, és egy Mária szobor, amit Schmidt plébánosnak ajándékozott (nem maradt ránk adat sorsukról).

Dulánszky Nándor pécsi püspök mellszobra a Pécsi Székesegyházban

Bátyját katonának hívták be két évre, emiatt Gyurira is több munka maradt, alig járt iskolába. Viszont sokat faragott. Feszületeket, angyalokat, szenteket. A plébános próbált segíteni, hogy k faragóhoz kerülhessen inasnak, de nem sikerült. Így kovácsinasnak adták a faluban. Pensch mesternél nem találta helyét, titokban sz l levelet kovácsolt, de a nehéz, durva, piszkos munkát nem szívelte.

1868-ban bérmálásra készült a falu. Kisséknél az ablakba tették ki díszként a faragott keresztet, feszületeket. A püspök kíséretében haladó Troll Ferenc kanonoknak felt ntek a faszobrok. Még aznap behívták a plébániára, és a szül l kkel megegyeztek a gyermek taníttatásában. Pár hónap múlva megkapta az

Szent Pál szobra a pécsi Martyn ház bejáratánál (1902)

értesítést, hogy Grázba mehet, egy képfaragó segédjének. Keltz mesternél templomok berendezéséhez készítettek szobrokat. A német nyelvvel nehezen boldogult. Rajzolni tanult, egy halottaskocsira kiírt pályázatával díjat nyert. Rajzkészsége kés bb is hasznára volt. 1874-ben hazatér, majd sszel már Münchenbe indul az akadémiaira, Knabl professzorhoz.

Nem ez volt a legnagyobb nev ilyen intézmény ebben az id ben Európában, de Kiss Györgynek el relépés volt. Éveken belül ez a stílus, a müncheni, akadémikus lett az uralkodó a polgárság esztétikájában, stílusában, ilyen ihletés m vek töltötték meg a szalonokat és a köztereket.

Országgház - nyugati homlokzat Orseolo Péter

Az Akadémia bíráló bizottsága kitüntetéssel jutalmazta „Leányrablás” c. alkotását. Érezte ismeretei hiányosságait, ezért minden pénzét könyvekbe fekteti. Anatómiai, mitológiai témákban merül el. 1875-ben már csak édesapja sírjához tud hazasietni, aki fiatalon hunyt el. 1879-ben Irgalmas szamaritánus c. szoborcsoportjával nagy sikert ért el, ezüstérmert nyert és bekerült a Glaspalast kiállítására. Ennek gipszmásolatát megvette a magyar állam a Szépm vészeti Múzeum részére, és ezzel megalapozta itthoni hírnevét a szobrász.

München után itthon 1000 forint ösztöndíjat kapott, hogy tovább folytathassa tanulmányait. Budapesten el ször járt, és

Veres Pálné emlékszobor a budapesti V. kerületi Veres Pálné utcában(1906)

Dombormű a Pécsi székesegyház bejárata felett (1891)

Károly Róbert szobra (1905) Budapest Hősök tere

elképrázta a hatalmas építkezések sora. Hamarosan megbízták az Operaház részére két szobor elkészítésével: Jacopo Peri zenekölt és Palestrina zeneművész szobrának elkészítésével. Majd a Honvédelmi Palotában egy Árpád fejedelem szobor elkészítésére kapott megbízást.

A korabeli sajtó szerint Kiss György hamarosan „az állam hivatalos szobrásza” lett.

Boldogan sietett haza. Régen látta édesanyját. Meglátogatta pártfogóit, majd sietett vissza Budapestre, teljesíteni a megbízásokat. De közeledik a Millennium, sorra kapja a megrendeléseket. Kossuth mellszobor, Kisfaludy Károly mellszobor készül, majd elkészíti Deák Ferenc mauzóleumára a Gyászoló Géniuszt, amellyel első díjat nyer.

Ezután tanulmányútra Rómába megy. Járt a Szent Péter Bazilikában, megnézte Michelangelo, Bernini, Canova remekait. Leveleiben írja, hogy mily kicsinek tartja

ezen óriásokhoz a saját tehetségét. Rómában elkészíti „Apagyilkos” c. szobrát, amelyet a kritika nagyszerű anatómiai tökéletességéért dicsér, és kiállításra is kerül. Raffaello urbinói emlékszobrának elkészítésére kiírt pályázaton 64 pályázó közül a harmadik nagydíjat érte el. A benyújtott szoborminta sorsáról ma már nincs információ.

Pécsen közben nagy dolgok készültek. Dulánszky püspök a száz év óta egyre romosabb székesegyház újjáépítését határozta el, melynek szobrászati munkáival Zala Györgyöt és Kiss Györgyöt bízta meg. Kiss György a külső homlokzat apostol szobrait készítette, a déli homlokzatot, és a déli homlokzat reliefsét. 1885-re végzett a szobrokkal. Ma már nem állnak a helyükön, az időkönkre a homokkővet, kettő a püspöki palota kertjében található, a többi a volt Papnövelde udvarában áll. A munkák között a pihenést mindig Szászvár jelentette. Ekkoriban ismerkedett meg támogatója unokahúgával, Troll Bertával. A leány Németországban született, és nagybácsijának meglátogatása alkalmával találkozhatott a nála 14 évvel idősebb művésszel. Szerel-

Kossuth Lajos Avatás: 1902 Kemece, Kossuth utca

műből 1885-ben házasság lett.

A székesegyházi munkák utáni szászvári pihenése alkalmával elkészítette „Bátyám” c. gipsz mellszobrát. Ezután visszaköltöznek Budapestre.

Hivatalos megbízása nem lévén, két szobrot alkot, a „Gyilkos”, és a „Kis tolvaj” címűt, amelyet az 1885. évi tárlaton nagy elismerést arat. Elkészíti a „Korhely”, majd „A mulató paraszt” majd a „Betyár” c. szobrát. Az alakokon feltűnik a círfeszítés, amit oly sokszor látott nagyapja vállán kiskorában. A művészeti sajtó nem kíméli Kiss Györgyöt, hol az akadémiai felfogásáért, hol a festés megoldásaiért kritizálják, máskor ugyan ezért dicsérik.

Lassan elkészültek a székesegyház szobrai, a művész családjával Pestre költözött, egy műteremlakást bérelt. Ekkor értesítik, hogy kapta a megbízást Pécsi Szepey Ignác püspök nagyméretű, teljes alakos szobrának elkészítésére. Győztést indítanak a kivitelezés költségeinek kielégítésére, így ehhez még nem lehet hozzákezdeni.

Családi életében sokasodnak a gondok, a fiatal, elkényeztetett német lány nem tud bánni a pénzzel, soha nem volt ilyen gondja, Kiss György nem tud elég megbí-

A magyarok nagyasszonya (1905) az esztergomi bazilika előtt

zást szerezni az életvitelükhöz. Berta Berlinbe költözött volna, Kiss György maradni akart, 1887-88-ban keserű éveket élnek meg, a művészek nem maradt fenn alkotása ebből az időből. 1885-ben született Károly fiuk után 88-ban megszületik Valéria lányuk. 1889-ben végleg elköltözik Berlinbe. Előtte még hazautazik Szászvárra, elkészíti egyik legszebb

alkotását, édesanyja mellszobrát.

Megrendelést ott sem kap, de a helyi sajtó számot ad arról, hogy sok népi figurát alkotott. Leveleiben írja, hogy Madách Tragédiáját olvassa, a hangulata sem sokat javul. Rokonainál laknak, amint írja, „amit gyártok, az elkel”. Érezhet, hogy nem tölti el lelkesedéssel a kinti munkája.

Aztán jelentkezik a császári palota udvarára szánt Szent György szoborra kiírt pályázatra. 1890-ben megszületik harmadik gyermekük György, ekkor kapja meg az értesítést, hogy megnyerte a szobor elkészítésének megbízását. A levelek közben folyamatosan jönnek és mennek. Zala György levele nyugtalanítóan hat Kiss Györgyre, mert arról értesíti barátja, hogy Budapesten hatalmas építkezés zajlik a Milleneumi ünnepek miatt, épül az új Országház, és ott nagyon sok szoborra szándékoznak pályázatot kiírni. Troll Ferenc a székesegyház szentelésére hívja haza, édesanyja megbetegszik, így, ahogy elkészül a Szent György szoborral, máris indulnak haza, még a szoboravatást sem várja meg.

Esztergomi Szentháromság-szobor

Budapestten rögtön megbízást kap Pozsega városától egy hárs ferences rendi szerzetes szobra megalkotására. Szászvárra is lesiet, beteg édesanyjához, majd a pécsi Székesegyház avatásán jelenik meg. Az édesanyja halála miatti bánatában a munkába temetkezik. Elkezd a Szepeszy szobrot, 1892-ben az Országház építéséhez rendelnek tőle 11 szobrot. Az esztergomi hercegprímás megbízza a székesegyház szobrainak elkészítésével: vállalja. Dulánszky püspök mellszobrot rendel Pécsre: azt is vállalja. Pécs városa

az épül Nemzeti Színházhoz rendel szobrokat: vállalja. Mindezt azért, hogy ne kelljen Berlinbe visszatérnie, pedig megígérte feleségének.

Közben a művészeti kritika nem kíméli, hol akadémista, merev stílusáért bírálják, máshol éppen ezért dicsérik. Méltatják a kompozícióit, a kidolgozás aprólékosságát, újszerű látásmódjait. Megszűnik a családi viták, Berta megérti, hogy a rengeteg munkát Kiss György miatt vállalta el. Nem akar visszamenni Berlinbe. Ha-

A Csirkefogó című (VIII. ker.) 1 m-es bronz szobrot 1927-ben készítette.

talmas munkát végez, de nagy fizikai ereje nem hagyja cserben. Közben negyedik gyermekük is megszületik, Terézia.

A Milleneumi emlékművön is dolgozik, akkor készült Károly Róbert szobra máig látható a Hősök Terén. Dolgozik Esztergomban, számos szobrot készít. Az összes elvállalt munkáját teljesíti, az ünnepekre mégis nehezen megy el, nem tudni miért. Szerénység? Kisebbségi érzés? Ki tudja?

...Kiss György minden szobra elkészült, és a helyén állt. A királyok és vezérek az Országházban, a négy apród a pompás lépcsőfeljáróban. Nagy Lajos és Telegdi Csanád márvány alakjai az Esztergomi Bazilika főbejáratánál. A Pécsi Nemzeti Színház tetején a Génusz nézett szét., a főhomlokzatról a magyar zene és színház megeremelt Erkel Ferenc, Csiky Gergely, Szigligeti Ede, az oldalhomlokzaton a Szózat költője, és Kisfaludy Károly tekintettek az ünneplőkre. Ekkoriban készíti a Trefort Ágoston és Arany János márvány mellszobrát, és II. Rákóczi Ferenc szobrát amin Cinka Pannával együtt látható. Megnyeri a Berzsenyi Dániel ércszobrára kiírt pályázatot.

Öt éve érkezett haza Berlinből, de ezen idő alatt tíz évet örege-

dett. A határidők szorítása, a bizonyítási vágy, a témék elnyert megbízás teljesítése megviselte. Pihenésre, nyugalomra vágyott. Münchenben felszedett akadémista stílusa meghaladottá vált, modernebb idők közeledtek, Párizs hatása erősödött.

1894-ben kezdte el építeni szászvári nyaralóját. Bátyjával közösen építették. Egyszer, amikor itthon járt, nagypapa féltett cífraszékben állt fényképezgéphez elé. Később ezen a lapon írt haza többször is levelet. Szokása lett, hogy alkotásai fotójának hátlapján írt haza levelezőlapot. Két évig alig hallatott magáról, pihent, sokszor a Rózsadomb lábánál. Reggelente hosszú sétákat tett a csöppöregre, az András gödre felé. Esténként a plébánián tarokkoztak a plébánossal és barátokkal.

Budapesti műtermében Károly fia kedvet kapott a szobrászathoz, amiért felesége igencsak haragra gerjedt. A művész megrendelés hiányában kedvenc vallásos témáit alkotta meg. A „Júdás csókkal árulsz el engem” című szobrát is a Nemzeti Galéria vásárolta meg, mint oly sok más alkotását.

Az új évszázadban a Zsolnay gyár pirogránit épületkerámiáinak tervezőjeként telt fel Kiss György. Majd Zichy püspök egy nagy feszületre ad megbízást, Máriagyádra. Ebből további két példányt is öntetnek, a pécsi Havi-hegyre, és a másikat pedig Szászvárnak ajándékozza.

Ebben az időben kapta meg a pápai kitüntetését, amire még Dulánszky püspök terjesztette fel. A Vatikán meghozta döntését, és „Pro Ecclesia et Pontifice” kitüntetés adományozott Kiss Györgynek. Ezzel „nagyapapai” elnévre lett jogosult, és lovagi címet kapott. De ezeket

Jézus Szíve-oltár szobrai, Esztergom (1897)

**Szentháromság-szobor
Pécs, Széchenyi tér (1908)**

soha nem használta.

Az új esztergomi érsek Esztergomba hívatta, új megbízások vártak rá. Régi szent-szobrokat kellett pótolnia, mert a korábbiak erodálódtak. Megbízást kapott Patrona Hungariae, és Ecce Homo című szobrai elkészítésére.

Régóta tervezett vágyuk válik valóra, amikor Zuglóban megtervezte a villát épít a Kiss család. Veres Pálné szobrán fiával együtt dolgoznak, amikor levelet kap arról, hogy életének patrónusa, Troll Ferenc visszaadta lelkét az Úrnak. Kiss György is most elször szembesül 53 évének súlyával. Talán ezért is kéri báty-

**Nagy Lajos király szobra
Esztergomi bazilika (1894)**

ját, hogy küldjön a villájuk kertjébe mecseki szederbokrot, a Csöpög vagy az András-gödre tájékról, hogy a gyökereit, származását sose felejtse el.

1906-ban készíti el a Széchenyi tér közepén álló Szentháromság-szobrot. Az oldalát bronz reliefek díszítik.

Kiss György ekkoriban sokat pihen, keveset alkot, inkább fia tehetségében gyönyörködik. Károly önálló, nagy formátumú művészeket hívatott, mint közismert apja. Aztán az esztergomi érsek újra magához hívatta, és szobrokat, oltárokat rendelt. A három kassai vértanú szobrát rendelte a középső oltárra. Az első mintát egy elfogadták, így apa és fia Esztergomba utazott, és nekikezdtek a márványszobornak. Kiss György letette addig elhagyhatatlan szivarját, mert torkát fájlalta, de hamar túltette magát az átmenetinek gondolt betegségen. A szobor elkészült, hatalmas sikert aratott. Ezután a politikai helyzet miatt, már egyre kevesebb pénz jutott művészetre, a hadügyi kiadások kerültek előtérbe.

**Jurisics Miklós
Országház - keleti homlokzat (1905)**

Sokat tartózkodott Szászváron. A templom részére elkészítette Szent Anna szobrát, ami gipszből készült. A sarajevói merénylet következtében a politika felkorbácsolta a tömegeket, a háború elszeltesztette Kiss György szívét, fiait féltette. Meghalt bátyja, temetésére hazautazik. Körbejárja az ismerős helyeket. Áhígyják fiait katonának. Kérelmeket ír fiaik felmentésére, de választ sosem kap. Munkát nem kap, sokat olvas, ír. Aztán nekilát és elkészíti Imádkozó honvéd című alkotását. Ez már más műve, mint az eddigiek. Semmi pátozás, semmi vallási tartalom, csak az apai fohász. A sors mégis mást rendelt, Kiss György már korán ráérezte a tragédiára, amely bekövetkezett, Károly fia fejlövést kapott, és azonnal meghalt az orosz fronton. György fia az olasz fronton sebesülten fogságba esett, de élt.

Kiss György néha-néha nekiállt dolgozni. Már évek óta dúlt a kegyetlen harc,

A Szentháromság-szobor napjainkban

mindenki a békéért imádkozott. Készült egy relief, amit Béke reliefként említenek a kiadványok. A megfáradt idős művész Szászvárra utazik pihenni, de a torka már folyamatosan fáj. Sokat sétál a Mecsekben. Esténként kártyáznak a plébánián. Aztán megrendelést kap egy elesett fiatalember gazdag családjától egy emlékműre. Lendülettel kezd a kompozíciónak. Saját fájdalomát is beledja az alkotásba.

Betegsége egyre jobban eluralkodott. Egyre kevesebbet dolgozott, élete alkonyán a „Halott honvéd” című szobrát készítette el. Azután kitararította a műtermét, szerszámaikat szépen rendbe rakta, tudta, hogy utána már nem fog azokkal senki sem dolgozni.

Halott honvéd

Amikor már nem tudott beszélni, egy papírlapra írta mondandóját családjának. Madáchot olvasott. Elmondatta magának a híreket, eseményeket. A Tanácsköztársaságot, a kommunistákat, az utca eseményeit. Fájdalmaira egyre több gyógyszert adott neki a felesége, végig az ágya mellett ült.

1919. április 29-én a szászvári parasztyerekből lett nemzetközi hírű szobrászművész budapesti otthonában elhunyt.

Szokoly Károly

A Szent Anna kápolna és templomunk újraszentelése

(Egyházközségünk múltjából)

A szépen restaurált templom szentélyétől déli irányban toldották hozzá a Szent Anna kápolnát. Az oltára Patton János asztalos üzemében készült el 1913 augusztusára.

A kápolna színes üvegablaka Szent András apostolt ábrázolja, amely Suligói András vállalkozó adománya. Mivel a templom liturgikus tere a kápolnával kibővült, ezért újra kellett szentelni. Erre 1913 szept. 15-én vasárnap került sor. Gr. Zichy Gyula megyéspüspök fényes ünnepség keretében szentelte újjá a templomot. A püspök már a szombati napon Szászvárra érkezett, akit a hegyháti járás határában Fenicz Ignác főszolgabíró köszöntött. A község határában pedig egy 50 fős lovassbandérium várta Dallos János bírót, a falu elöljárójának a vezetésével. Dallos bírót miután az üdvözlő beszédét elmondta a falu elején csatlakozó lakossággal együtt a plébánialakhoz kísérték a főpásztort. Rövid pihenés után a megyéspüspök tiszteleg delegációkat fogadott: a falu világi elöljáróságát, a hitközség képviselőit, továbbá a bányaagondnokság, a tiszolttestület, a Szekszárdi Katolikus Kör és más szervezetek küldöttségeit. Estefelé a püspök sétát tett a templom körül megtekintve az új kápolnát. A szertartás vasárnap 9 órakor vette kezdetét. Zichy Gyula először kívülről, majd pedig belülről szentelte be a restaurált, újrafestett templomot, ezután „felnyitották az ajtókat és a hívek pár perc alatt zsúfolásig megtöltötték a templomot.”

A felszentelést követően Szabó Géza plébános 20 perces szentbeszédben köszönetet mondott mindazoknak, akik hozzájárultak a restauráláshoz, majd pedig az új freskók jelentőségét méltatta. 10 órakor a főpásztor a nagy számban jelenlévő környékbeli plébánosokkal koncelebrálva ünnepélyes nagymiséjét mondott. A szentbeszédében kitért arra is, hogy a pápa áldását küldte a szászvári híveknek a templom megújítása körül kifejtett áldozatkészségükért. Suligói András nagyvállalkozónak, aki egy teljesen új orgonát adományozott a templomnak és a kifestéshez is jelentős mértékben hozzájárult „Pro ecclesia et pontifice” érdemkeresztet adományozott. A püspök megemlékezett az új freskókról is, a híveket pedig arra buzdította, hogy a szépen felújított templomot minél gyakrabban látogassák.

A szentmisét követően a főpásztor ismét tiszteleg küldöttségeket fogadott, majd pedig fél egykor díszesbéd következett a plébánia udvarán, ahol körülbelül 60-an vettek részt. Délután fél 3-kor litánia lett tartva, ezután a püspök a hívek lelkes ünneplése mellett visszautazott Pécsre.

A felszentelést követően némi utómunká-

latok azért maradtak a Szent Anna kápolnában. Az oltárszobrot Szabó Géza plébános kérésére Kiss György készítette el. A művésznek ez már nem az első ajándéka volt a szülőfalujának, hanem a harmadik. A korabeli cikk szerzője szerint a legelső egy Szent József szobor volt, amelyet még Münchenben faragott. Egyelőre kérdéses, hogy ez azonos-e a templom ma is látható Szent József oltarán álló alkotással? Amúgy ez a szobor nem szerepel Bucsky Mihály monográfiájában, sem pedig Csiffáry Gabriella Cd. gyűjteményében. A másik ajándéka a közismert jubileumi kereszt, amely nem bronzból készült, hanem horganyból és a Rózsahegy lábánál látható. Hasonló keresztet alkotott a mester a pécsi Havihegyre és Máriagyűdön is.

Az oltárszobor ülve ábrázolta Szent Annát, amint kisfiát, Máriát gyengéden hozzásimulva szemeit égre emeli. Közben édesanyja átöleli egyik karjával, másik kezével pedig a Szentírás lapjaira mutatva Isten szeretetére tanítja. A kompozícióban a művész a szintén Anna nevű édesanyját mintázta meg. A szobor teljes áhítatot gerjeszt a nézőben, mert Kiss György nemcsak

alakot formál, hanem lelket is ad „a testtagok tartása természetes, a ruhájuk mesterien van elhelyezve, a rajta lévő ráncok és hajlások természetesen fekszenek, de a legfontosabb az arcokról letűkrözött áhítat vonja magára a figyelmünket. Szent Anna tipikus öreg arca mellett Máriá arcának fiatalos bája, ez a két ellentét pazarul van fölűntetve.” -értékeli a szobrot egy másik helyi cikk névtelenségre burkolózó szerzője...

A szobor felszentelésére Kiss György Szászvárra érkezett a szintén szobrászművész Károly fiával és Erzsébet lányával együtt. A szép ünnepély 1914 márc. 8-án a 10 órás szentmise keretében folyt le, amely buzgó hívek tömegét vonzotta, akik „egész napon át seregestül siettek a kedves új kápolnába szeretett földijük remekművének csodálatára.”

A felszentelést követően ünnepi ebéd volt a plébánián, amelyen Vörös János pécsi templomfestő, szintén Szászvár szülője és Suligói András nagyvállalkozó is részt vettek. Kiss György ígéretet tett arra, hogy összes alkotását a szászvári katolikus hitközségnek adományozza és múzeumot létesít Szászváron. Vörös János pedig megígérte azt, hogy a múlt évben csak ideiglenesen kifestett kápolnát, annak kiszáradása után a legdíszesebben fogja kifesteni ajándékos szülőfalujának.

Patton Gábor

NUNTIATURA APOSTOLICA IN HUNGARIA

Tisztelt Polgármester Úr!

Köszönettel vettem kézhez 2018. szeptember 18-án kelt kedves levelét és a melléklet füzetet, melyben az Ön által vezetett Szászvár egész közössége nevében meghívott 2019. április 29-én Kiss György szobrászm vész halálának 100. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségre. Örömmel olvastam sorait, melyben beszámol a közösség életéről, valamint Kiss György m vész úr gazdag kincseiről, ami a Szászvár Kincsei kis füzetben található. Bátoríthatom, hogy továbbra is buzgón ápolják tiszteletét községükben.

Mindenekel tt megköszönöm a szíves meghívást városukba, Szászvárosba és meghívásnak örömmel szeretnék eleget tenni. Ugyanakkor mielőtt végleges választ adok az ügyben, az Egyház szokása szerint, meg kell kérdeznem az illetékes egyházmegye püspökét, vagyis Excellenciás és F tiszteendő Pécsi Püspök urat.

Életére és szolgálatára Isten áldását kérve, maradok tisztelettel,

Budapest, 2015. szeptember 25.

Michael A. Pásztor, SVD
 Michael A. Pásztor, SVD
 Apostoli Nuncius

PÉCSI PÜSPÖK

Tisztelt Polgármester Úr!

2018. szeptember 18-án keltezett meghívó levelét megkaptam.

Örömmel tölt el, hogy Polgármester Úr szívében viseli Szászvár neves és híres szülöttjét, Kiss György szobrászm vészt, aki a város történelmi múltja mellett hírnevet szerzett szülőfalujának, de úgy gondolom hazájának is. Kiss György életútja és vallásos lelkülete, mely alkotásaiban is megmutatkozik, különösen kedves és példamutató sokak számára.

Egy hasonló meghívásnak csak abban az esetben tudok eleget tenni, ha az a helyi lelkipásztorral együttműködve és általa is támogatott, illetve megerősített a program. Mivel tudomásomra jutott, hogy az előbb említett feltételek rendben vannak, így most ezt a szívélyes meghívást szeretettel elfogadom és várom a további tájékoztatást.

Imádságos lélekkel kérem a Jóisten kegyelmét, hogy adjon erőt életére és áldozatos munkájára!

Pécs, 2018. szeptember 28.

Tisztelettel:

Dr. Udvardy György
 Pécsi megyéspüspök

Tisztelt Polgármester Úr!
Tisztelt Dunai Péter Úr!

Örömmel értesültünk arról, hogy Kiss György szobrászm vész halálának centenáriumi évfordulója alkalmából nagyszabású rendezvényt szervez a szülőhely önkormányzata.

Megkeresésére tájékoztatom, hogy a Janus Pannonius Múzeumban egy kölcsönözhető, tartós letétbe adásra megfelelő állapotban lévő Kiss György m található.

A m adatai:

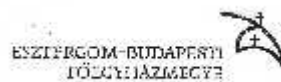
Kiss György: Nagy Konstantin csatája,
 1873 fa dombormű, 39x53 cm
 JPM Itsz.: 52.72.1

A m jelenleg kiállításunkban szerepel, tartós letétbe adása 2019. februártól lehetséges m tárgykölcsönzési szerződés megkötését követően. Kérjük, jelezze, hogy e m az önök számára a célnak megfelelő-e, illetve kérem, tájékoztassanak, hol, milyen körülmények között szeretnék a m vet elhelyezni.

Tisztelettel:

Dr. Csomay Boldizsár
 Dr. Csomay Boldizsár
 igazgató

Igen Tisztelt Polgármester Úr!

Levelét és a mellékelt anyagot Bíboros úr rendben megkapta. A szép eredményekhez szívvel gratulál, további munkájához sok sikert és áldást kíván.

szinte tisztelettel:
 Kelemen Imre irodavezető

Kelemen Imre
 Esztergom-Budapesti Egyházmegye

Impresszum

Kiadja: Szászvár Nagyközség Önkormányzata

Cím: Szászvár, Május 1. tér. 1.

Felelős kiadó: Dunai Péter polgármester

Szerkesztőség: Ferencz Kitti, Szokoly Károly

Lapzárta: 2018.12.14.

Nyomdai munkálatok:

Rotari Nyomdaipari Kft.

Telephely: Komló, Berek u. 2/a

Telefon: 72/482-917